

50.LECIE KOLEKCJI MUZEUM KSIĄŻKI DZIECIEŃCEJ

**w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej
im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi**

KONFERENCJA

„W ŚWIECIE KSIĄŻKI DZIECIEŃCEJ - JUBILEUSZ 50-LECIA KOLEKCJI MUZEUM KSIĄŻKI DZIECIEŃCEJ”

28 listopada 2014 r., IV Salon Ciekawej Książki, Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi

12.00 - 12.15	Powitanie - Barbara Czajka (dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi)
12.15 - 12.45	„Krajobraz po Niziurskim - najnowsze nurty w prozie dla młodzieży” - prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński (Uniwersytet Warszawski)
12.45 - 13.15	„Historia Kolekcji Muzeum Książki Dziecięcej na przykładzie wydań baśni Hansa Christiana Andersena” - Elżbieta Domagalska (kierownik Działu Zbiorów Specjalnych Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi)
13.15 - 13.45	„Baśń odkryta na nowo - fantazja i prawda w książkach Emilii Kiereś” - Emilia Kiereś (autorka i tłumaczka książek dla dzieci i młodzieży, ilustratorka, redaktorka)
13.45 - 14.30	Dyskusja

Kolekcja Muzeum Książki Dziecięcej: historia i zbiory

Pierwsze wzmianki dotyczące Kolekcji Muzeum Książki Dziecięcej pochodzą z roku 1960. Jan Augustyniak, ówczesny dyrektor Biblioteki, zlecił wówczas gromadzenie dzieł z zakresu klasyki literatury dziecięcej na potrzeby przyszłej placówki wzorowanej na muzeum istniejącym przy Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy. Pierwszą partię książek przewidzianych do muzealnego księgozbioru – ponad pięćset pozycji – wpisano jednak do inwentarza Biblioteki dopiero cztery lata później, w roku 1964. Były to stare i zabytkowe publikacje dla dzieci wydzielone z zasobów magazynowych oraz książki przekazane nam przez łódzkie Rejonowe Biblioteki dla Dzieci i Młodzieży. Wstępną organizacją Muzeum Książki Dziecięcej zajął się Dział Instrukcyjno-Metodyczny. Główne prace powierzone Zofii Kułagowskiej – instruktorce bibliotek dziecięcych. W roku 1969 dalszą opiekę nad powstającą w ten sposób kolekcją, liczącą już 4 tysiące woluminów, przekazano Działowi Zbiorów Specjalnych pod opiekę Jolanty Kowalczykówny, historyka literatury dziecięcej.

Z czasem, ilość książek tworzących Kolekcję systematycznie wzrastała. Były to zakupy i nabytki antykwaryczne, dary Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, która przekazuje nam książki dziecięce z egzemplarza obowiązkowego oraz w niewielkim stopniu – dary prywatne. Ważny dla rozwoju Kolekcji był rok 1992 – Biblioteka zakupiła wówczas bardzo cenną kolekcję książki dziecięcej prof. Janusza Dunina. W ten sposób Muzeum wzbogaciło się o blisko 700 „książeczek dla grzecznych i niegrzecznych dzieci” wydawanych od początków XIX wieku do roku 1939. Książeczki dla najmłodszych to książki domowe, które często ulegają całkowitemu „zacytaniu” przez kolejne pokolenia. Dzięki kolekcji prof. Dunina zbiory naszego Muzeum uzupełnione zostały o egzemplarze bardzo rzadkie, o różnorodnej treści i formie – książeczki pouczające i rozrywkowe, wydania luksusowe i jarmarczne. Dzisiaj, po pięćdziesięciu latach, zbiory Kolekcji Muzeum Książki Dziecięcej liczą 24 tysiące woluminów. W początkowym okresie swojej działalności Muzeum gromadziło również czasopisma. Najstarsze i najciekawsze to m. in.: *Rozrywki dla dzieci* (1824) i *Nowe Rozrywki dla dzieci* (1834) pod redakcją Klementyny z Tańskich Hoffmanowej, *Nowiny* (1877), *Moje Pisemko* Marii Buyno-Arcowej (1919), *Iskry* (1926), *Słonko* (1937) czy *Płomyk*

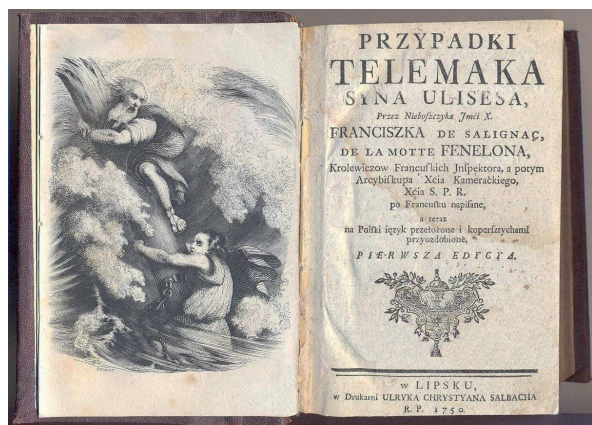
(1939). Od 1986 roku, z powodu braku miejsca w Muzeum gromadzone są wyłącznie książki, głównie literatura dziecięca i młodzieżowa w języku polskim. Przekłady z literatur obcych stanowią około 20 % zbiorów, natomiast wydania w innych językach – do 10 %. Najliczniejszą grupę w księgozborze tworzy literatura piękna – przede wszystkim polska oraz w niewielkiej ilości przekłady. Jako materiał porównawczy gromadzona jest również literatura obca, zarówno w oryginale, jak i w tłumaczeniach na inne języki. Dość liczna jest też literatura popularnonaukowa o tematyce historycznej, przyrodniczo-geograficznej, naukowo-technicznej oraz wszelkiego rodzaju encyklopedie. Przeważają wśród nich wydawnictwa polskie, ale zdarzają się również francuskie, angielskie, niemieckie, rosyjskie i radzieckie, włoskie i hiszpańskie. W ostatnich latach daje się zauważyć znaczny ilościowy wzrost publikacji poświęconych tematyce religijnej (wśród nich najrozmaitsze opracowania Biblii), przeznaczonych zwłaszcza dla najmłodszego czytelnika. W zbiorach Muzeum znajdują się również dawne podręczniki szkolne oraz abecadniki – książki domowe, częściowo rozrywkowe, mające poprzez zabawę wprowadzać najmłodszych w sztuce czytania i pisanie. Spora, stale powiększającą się o najnowsze wydania grupę stanowią komiksy – zarówno stare, jak i nowe, polskie i zagraniczne.

Muzeum Książki Dziecięcej nie posiada odręb-

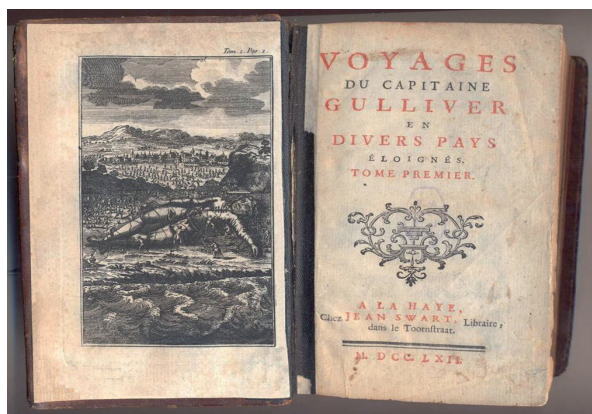
nego pomieszczenia – wprawdzie w 1969 roku łódzka prasa podała informację, że „Muzeum Książki Dziecięcej według wstępnych propozycji mieścić się będzie w zabytkowym dworcu modrzewiowym na Chojnach”, jednak na szumnych zapowiedziach się skończyło. Kilkakrotnie podejmowane później próby uzyskania odrębnego lokalu skończyły się niepowodzeniem. Do dnia dzisiejszego Muzeum wchodzi w skład Działu Zbiorów Specjalnych, gdzie funkcjonuje jako jeden z 15 rodzajów zbiorów. Kolekcja opatrzona jest sygnaturą MKD, czyli Muzeum Książki Dziecięcej.

W muzealnym księgozborze najcenniejsze są pozycje najstarsze, pochodzące z XVIII wieku. Wśród nich warto zwrócić uwagę na pięć tytułów:

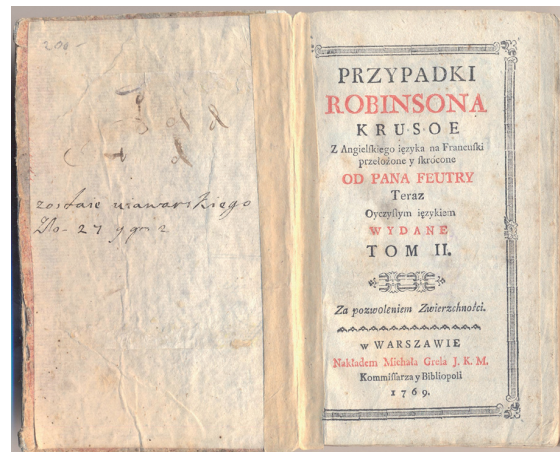
1) *Przypadki Telemaka syna Ulisesa ... po Francusku napisane, a teraz na Polski język przełożone, kopersztichami przyozdobione* – najslawniejsze dzieło Franciszka Fenelona, wychowawcy wnuka Ludwika XIV, wydane poza granicami kraju w Lipsku, w roku 1750.

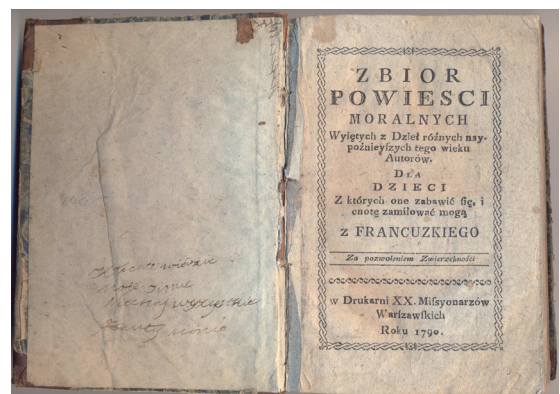
2) *Voyages du capitaine Gulliver... z 1762 roku, adaptacja Podróży Gulliwera Jonathana Swifta.*

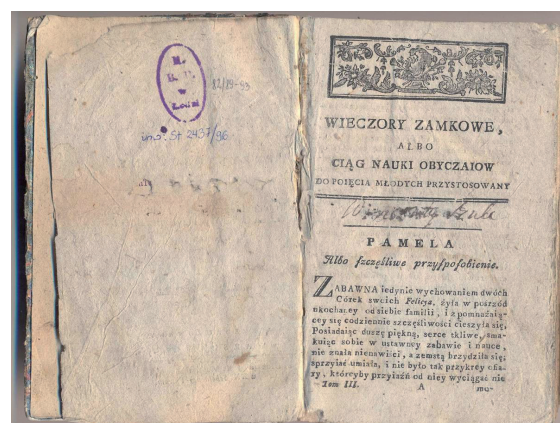
3) *Przypadki Robinsona Krusoe. Z Angielskiego języka na Francuski przełożone y skrócone. Od Pana Feutry teraz oyczystym językiem wydane z roku 1769.*

4) *Zbiór powieści moralnych... dla dzieci, z których one zabawić się i cnotę zamilować mogą przełożone z francuskiego i wydane w roku 1790.*

5) *Wieczory zamkowe, albo ciąg nauki obyczajów do pięćcia młodzi przystosowany z francuskiego dzieła Hrabiny de Genlis na ojczysty język przełożone w przekładzie Kajetana Skrzetuskiego z roku 1791.*

Natomiast wśród wczesnych druków dziewiętnastowiecznych warto wyróżnić następujące pozycje:

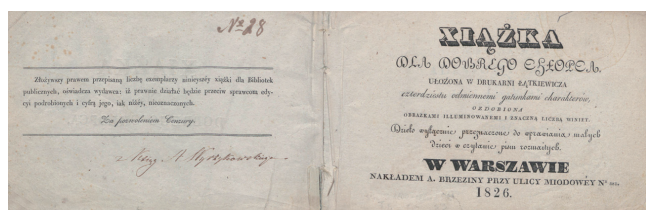
1) *Nowy Buffon dla młodzieży czyli treść początkowa historii naturalnej sto trzydziestu trzema figurami przyozdobiona* wydany w Warszawie w 1806 roku z licznymi akwafortami przedstawiającymi zwierzęta.

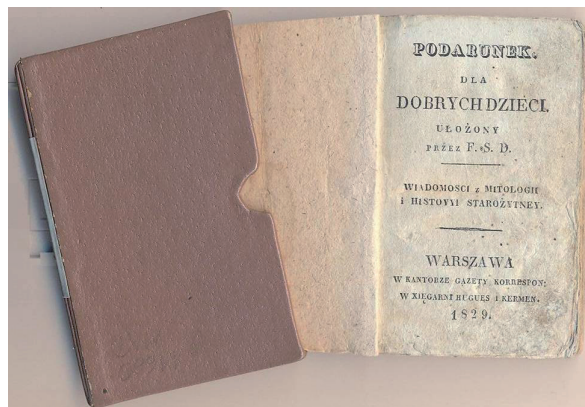
2) Dwa tomiki *Biblioteczki dziecinnej pana Kampe*, zawierającej rozmowy, powieści, wyjątki historyczne, gry towarzyskie uczące i bawiące itd., dla pierwotnego wieku przełożone z niemieckiego na francuski, a z tego na polski język wydane przez Wilhelma Bogumiła Korna we Wrocławiu w roku 1809 (T. 2) i 1816 (T. 3).

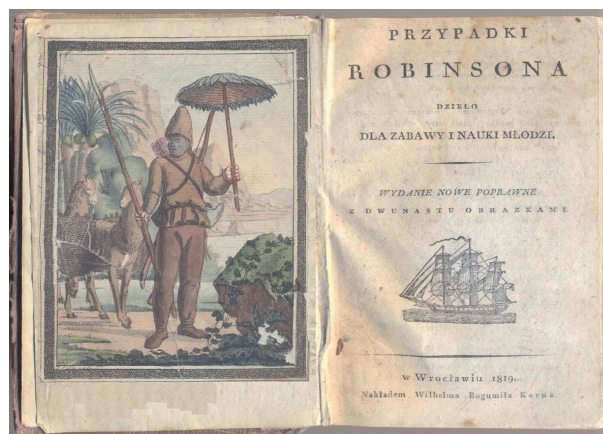
3) *Xiążka dla dobrego chłopca ułożona w drukarni Łatkiewicza 40-tu odmiennymi gatunkami charakterów, ozdobiona obrazkami iluminowanymi i znaczną liczbą winiet. Dziełko wyłącznie przeznaczone do wprawiania małych dzieci w czytaniu pism rozmaitych* z roku 1826.

4) Miniaturowa (9,5 x 6,5 cm) książeczka – zabawka *Podarunek dla dobrych dzieci. Wiadomości z mitologii i historii starożytnej ułożony przez Franciszka Salezego Dmochowskiego*, Warszawa 1829.

5) *Przypadki Robinsona, dzieło dla zabawy i nauki młodzi* wydane w roku 1819 i (co było wówczas rzadkością) ozdobione 12 kolorowanymi miedziorytami.

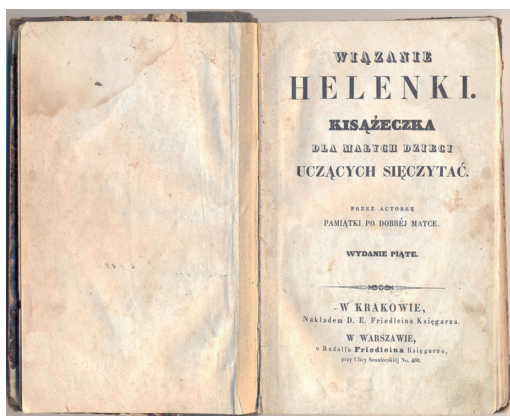

6) *Ilustrowany abecadnik historyczny dla dzieci polskich* Teofila Nowosielskiego wydany w 1862 roku, wydrukowany nie na papierze, a na specjalnie przygotowanym impregnowanym płótnie.

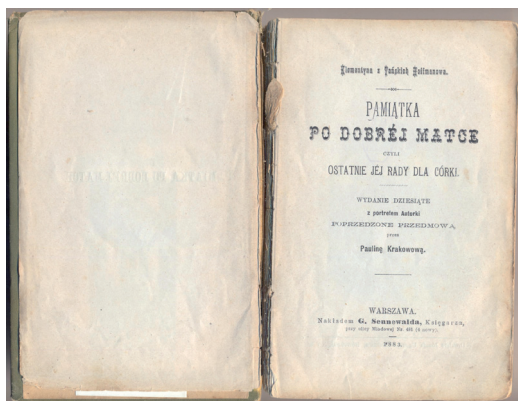

Na zakończenie tego krótkiego przeglądu najstarszych pozycji pozostali pionierzy oryginalnej polskiej literatury dla dzieci i młodzieży, czyli Klementyna z Tańskich Hoffmannowa i Stanisław Jachowicz. Z całkowicie zapomnianych już utworów Hoffmannowej warto wspomnieć jej dwa wielkie sukcesy wydawnicze:

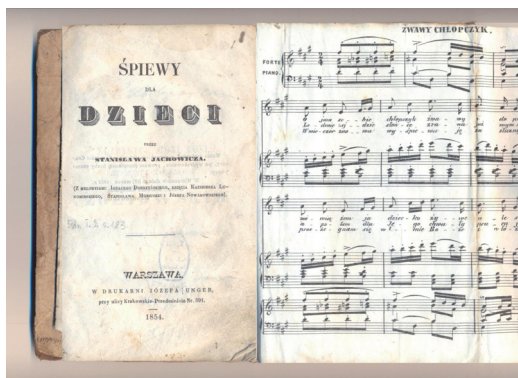
1) *Wiązanie Helenki. Książeczka dla małych dzieci uczących się czytać* z 1823 roku.

2) *Pamiętka po dobrej matce czyli ostatnie jej rady dla córki* (dwa wydania z 1855 i 1883 roku).

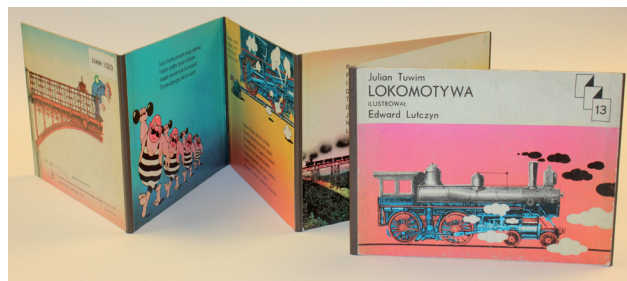
Z licznych bajek i powiastek Stanisława Jachowicza pamiętamy dziś jedynie *Chorego kotka*, podczas gdy w Kolekcji mamy też *Śpiewy dla dzieci* wydane w 1854 roku oraz *Nowe śpiewy dla dzieci, czyli Oddział drugi...* z 1856 roku – pierwszy opracowany zbiór polskich piosenek dla dzieci.

W końcu XIX wieku książka dla najmłodszych zaczęła spełniać równocześnie rolę zabawki. Niekiedy kolorowe, cienkie tomiki były obcinane w ten sposób, że powstawały książki-pieski, książki-kotki, książki-lalki. Nasza najstarsza książeczka tego typu to *Mój piesek. Wierszyki dla grzecznych dzieci. Opowiedział Wujcio Kostuś* (Konstanty Krumulowski) z lat dwudziestych XX wieku. Współczesne książeczki przyjmują różne kształty w zależności od postaci bohatera czy tematyki: oprócz zwierzątek mamy trzewiczek (*Sznurowadło misia dla dzieci uczących się wiązać buciki*), książeczki w kształcie choinki, helikoptera, koparki, wozu strażackiego czy z bardziej oryginalnych – *Moja mała Biblia* w kształcie Arki Noego. Zwracając uwagę książeczki

w kształcie młotka, klucza czy piły inspirowane postacią Boba Budowniczego – jednego z najpopularniejszych obecnie bohaterów dziecięcych bajek telewizyjnych. Ze względu na intensywne użytkowanie, książeczki dla najmłodszych wykonywane są z laminowanego kartonu, odporniejszego na łamanie i zginanie. Obok książek o różnych kształtach rozwinęła się też forma tekturowego, sztywnego parawanika (leporello), który nadawał się nie tylko do czytania i oglądania, ale pozwalał na budowanie różnych konstrukcji (najstarszy parawanik w Kolekcji to *Dziecięce igraszki - figle i fraszki* z lat trzydziestych XX wieku). Ze znacznie późniejszych warto wspomnieć wydaną w 1983 roku *Lokomotywę* Juliana Tuwima z ilustracjami Edwarda Lutczyna.

W XIX wieku pojawiają się także książeczki przestrzenne, tzw. *pop-up book*, w języku polskim nazywane rozkładankami. Otwierając książkę zrealizowaną w technice pop-up'u, widzimy, jak spomiędzy stron wyłaniają się przestrzenne krajobrazy, budują zamki, otwierają smocze paszcze. W naszej Kolekcji książeczki te stanowią dość liczną grupę o różnych formatach – zdecydowanie najcie-

kawsze są jednak te w opracowaniu graficznym Vojtěcha Kubašty, czeskiego ilustratora i projektanta graficznego, uznanego za jednego z najwybitniejszych twórców przestrzennych rozkładanek (w wydanej w Pradze w 1966 roku *Jasiu i Malgosi* przednia okładka i większość kart posiadają dodatkowo ruchome elementy).

Podobnie jak w poprzednich stuleciach, na początku XX wieku wśród pozycji wydawniczo skromniejszych, i co za tym idzie – tańszych, pojawiają się wydania luksusowe. Na uwagę zasługują *Baśnie* H.Ch. Andersena wydane przez Jakuba Mortkowicza. Pierwsze to *Ogród rajski* wydany w roku 1928 w Warszawie na luksusowym papierze, ozdobiony pięknymi secesyjnymi ilustracjami francuskiego malarza i ilustratora Edmunda Dulaca. Drugie – *Najpiękniejsze baśnie* Hansa Christiana Andersena pod redakcją Janiny Mortkowiczowej z roku 1929 z kolorowymi ilustracjami i czarno-białymi rysunkami duńskiego ilustratora Kaya Nielsena. Obie książki wydane są w dużym formacie (30 x 22 i 28 x 20 cm), mają płócienną oprawę z wytłaczanym złotem tytułem i bordiurą oraz tablice z kolorowymi ilustracjami.

Lata powojenne nie sprzyjały elitarnym, luksusowym wydawnictwom. Dzięki mecenatowi państwa książki wydawane były w dużych, popularnych nakładach, co miało oczywisty wpływ na ich szatę graficzną. Zdarzały się jednak wyjątki. W 1951 roku Książka i Wiedza wydała *Baśnie* Andersena w dużym formacie, ozdobione pięknymi ilustracjami Jana Marcina Szancera, opatrzone ideologicznym wstępem Anny Miłskiej: „Są to baśnie, które najbardziej uwypuklają społeczną postawę pisarza wobec krzywdy i niesprawiedliwości, wobec przemocy zła; baśnie oparte przeważnie na motywach realistycznych i ludowych. Te bowiem nie utraciły po dzień dzisiejszy swych moralnych i głęboko ludzkich wartości”.

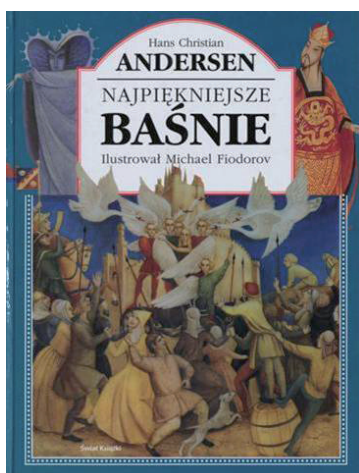
Lata 1950-1980 XX wieku to „złoty okres” polskiej ilustracji książkowej, co znalazło odbicie w publikacjach dziecięcych, zwłaszcza tych wydawanych przez Naszą Księgarnię, dbającą o wysoki poziom artystyczny swoich książek. W zbiorach Muzeum mamy pozycje ilustrowane przez wybitnych grafików: Michała Bylinę, Olę Siemaszkę, Jerzego Srokowskiego, Jana Marcina Szancera, Bohdana Butenka, Janusza Grabiańskiego, Wiesława Majchrzaka, Bożenę Truchanowską, Józefa Wilkonias, Zdzisława Witwickiego, Janusza Stanny, Andrzeja Strumiłło, Bogdana Zieleńca. Wyróżnia się wydanie Naszej Księgarni z roku 1958 – są to *Baśnie* Andersena z ilustracjami Zbigniewa Rychlickiego. Rychlicki, jako pierwszy polski artysta plastyk otrzymał w 1982 roku Medal im. H. Ch. Andersena – najwyższe światowe odznaczenie w dziedzinie twórczości dla dzieci, zwane nieoficjalnie „Małym Noblem” – za całokształt twórczości ilustratorskiej.

Wydania współczesne możemy podzielić na dwie grupy. Pierwsza, to książeczki przeznaczone dla najmłodszych, w małym

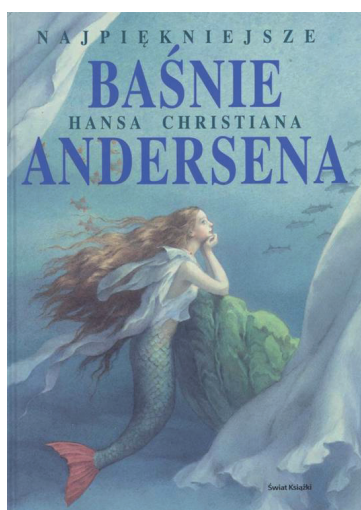

formacie, z ilustracjami o wątpliwej wartości artystycznej, często utrzymanymi w konwencji disnejowskiej. Druga – książki wyróżniające się staranną szatą graficzną, ozdobione znakomitymi ilustracjami stworzonymi przez współczesnych artystów polskich i zagranicznych. Prym wiodą tutaj wydania baśni, jak na przykład:

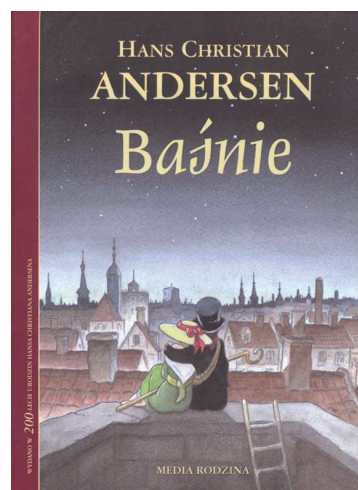
1) *Najpiękniejsze baśnie* wydane przez Świat Książki w 2003 roku, z pięknymi ilustracjami Michaela Fiodorova – rosyjskiego rysownika, grafika, ilustratora wielu książek rosyjskich i zagranicznych.

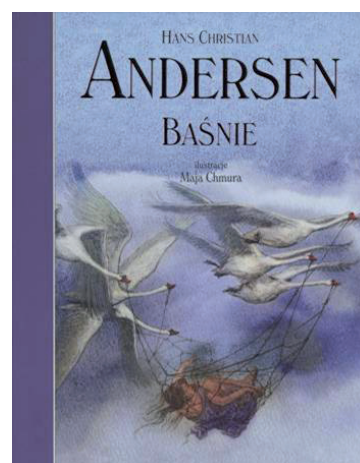
2) *Najpiękniejsze baśnie Hansa Christiana Andersena* wydane przez Świat Książki dwa lata później, w 2005 roku, ze stylowymi, skromnymi w emocjach i kolorach ilustracjami Anastazji Archipowej, w latach 2011-2012 członkini jury Międzynarodowej Nagrody imienia Hansa Christiana Andersena.

3) *Baśnie* w przekładzie Bogusławy Sochańskiej, wydane przez wydawnictwo Media Rodzina w 200-lecie urodzin Hansa Christiana Andersena w 2005 roku, zilustrowane pięknymi akwarelami znakomitego duńskiego grafika, Flemminga B. Jeppesena.

4) *Baśnie* Andersena wydane przez Grupę Wydawniczą Foksal w 2013 roku z przepięknymi, choć mrocznymi ilustracjami Mai Chmury, inspirowanymi twórczością australijskiego grafika i ilustratora Roberta Ingpena – jeden z najnowszych nabytków Muzeum.

W Kolekcji Muzeum Książki Dziecięcej wyodrębnić można także sporą grupę publikacji przeznaczonych dla dzieci najmłodszych, już kilkumiesięcznych. Przybierają one nietypowe formy i kształty, mają za zadanie pobudzać ciekawość, rozwijać fantazję i wyobraźnię, wzbogacać słownictwo. Te interaktywne książeczki można nie tylko czytać, ale i słuchać, dotykać i wachać. Mamy więc książeczki-zabawki w postaci maskotek (*Biedronka*, *Żółw*, *Zając*) – miękkie, wykonane z materiału, z dodatkowym mechanizmem umożliwiającym poruszanie się. Jest książeczka, którą po przeczytaniu można wykorzystać jako poduszkę, piszczące wodoodporne książeczki do kąpieli wykonane z tworzywa,

książeczki z wstawkami materiałów o różnych fakturach (seria *Dotykam i poznaję*), wreszcie – wzbogacone o efekty audio, tzw. książeczki dźwiękowe. Może to być książeczka w kształcie ambulansu z sygnałem pogotowia czy wozu strażackiego z dźwiękiem syreny, lub taka, w której po naciśnięciu guzika poznajemy odgłosy zwierząt i ptaków. W innych różnorodne odgłosy wzbogacają i uzupełniają przebieg fabuły, (np. *Trening młodego Herkulesa* – grająca książeczka z listwą dźwiękową). Wreszcie książeczki, które można czytać samemu, bądź po naciśnięciu odpowiedniego guzika wysłuchać lektora, reklamowane jako „książeczki, które czytają się same” (np. *Księżniczka na ziarnku grochu*). Uzupełnieniem tej kategorii książeczek angażujących różne zmysły są pozycje z okienkami skrywającymi zapachy (np. *Przyjęcie urodzinowe z zapachami owoców*). Stosunkowo dużo jest też książeczek z puzzlami (*Jaś i Małgosia „czytając bajkę, układasz puzzle”*), z magnesami („stwórz swoje własne magnesowe obrazki” lub „przyklejaj, przesuwaj i baw się”), z naklejkami czy fragmentami świecącymi w ciemności. Czasami w jednej książeczce mamy kilka dodatkowych elementów, jak np. seria *Bajeczka, puzzle i wesole nutki* z bajkową pozytywką czy *Niezwykły świat baletu*, książka z puzzlami i płytą CD z melodiami pochodzącymi z najsłynniejszych baletów świata. Szczególnie interesujące dla dzieci są książeczki z serii *Odsuń i spójrz*, nie od razu odkrywające swoje tajemnice – dopiero po odsunięciu połowy strony ukazuje się niespodzianka.

W Muzeum Książki Dziecięcej znajdziemy też duży wybór wydawnictw edukacyjnych – są bogato ilustrowane, o różnych tematach przewodnich – np. książeczka o zegarze, z której dzieci uczą się odczytywania godzin i minut, czy o przepisach ruchu drogowego. Warto wyróżnić książkę – zabawkę *Wynalazki: trójwymiarowa podróż w świat ludzkiej pomysłowości*. Dzięki niej dzieci w ciekawy sposób poznają ludzi o niezwykłych umysłach i odkrywają historię największych wynalazków. Duża ilość ruchomych elementów: sprytne pomyślane pociągane zakładki, przekręcane kółka i klapki tej niezwyklej trójwymiarowej książki sprawiają, że przedmioty wydają się ożywać, a wynalazki powstają niemal na oczach dziecka. Książki z serii *Zabawa i nauka* korzystają z metody nauczania czynnościowego, *Książeczki aktywizujące* bawią i rozwijają spostrzegawczość oraz zdolności motoryczne najmłodszych dzieci (miękką piankową oprawa i piankowe wyjmowane puzzle umożliwiają samodzielne oglądanie). Powstają też książeczki integracyjne, takie jak np. *Wielkie sprzątanie* Natalii Usenko z tekstem równoległym w języku Braille’a czy *Na poczcie* albo *Jadę autobusem* z rysunkami w wersji dla niesłyszących.

W naszych zbiorach nie może oczywiście zabraknąć najślawniejszego obecnie dziecięcego bohatera, czyli Harry’ego Pottera. Oprócz wszystkich tomów serii, posiadamy też przestrzenne wydawnictwa zawierające ilustracje do najważniejszych scen z dwóch pierwszych części: *Harry Potter i kamień filozoficzny*, *Harry Potter i komnata tajemnic* oraz dodatkową *Harry Potter Hogwart*. Książki te, przeznaczone dla fanów Harry’ego, dzięki technice pop-up’u pozwalają młodym czytelnikom jeszcze raz przeżyć przygodę bohatera i jego przyjaciół w świecie pełnym magii i czarnoksięskiej mocy.

Na podobnej zasadzie opierają się m.in.: *Wiktoriański dom lalek*. Książka do zabawy i nauki o minionej epoce, *Życie na zamku*. Trójwymiarowa książka z makietą, *Statek piratów*. Książka z rozkładanymi obrazkami.

Najnowszymi nabytkami tego typu są bogato ilustrowane przestrzenne książki o starożytnych cywilizacjach, w których zajmujący tekst uzupełniony jest interaktywnymi modelami przedstawiającymi różne aspekty kultury starożytnego Egiptu, Grecji czy Chin. Bardzo popularne wśród dzieci i młodzieży są także książki przybliżające tajemnice epoki dinozaurów, opatrzone unikatowymi trójwymiarowymi sylwetkami prehistorycznych gadów i odgłosami, jakie wydawały. Wśród nich pomysłowością wyróżnia się książeczka *Triceratops: na tropach skamieniałości*, która w bardzo nietypowy sposób zapoznaje młodego czytelnika z narzędziami i technikami, jakimi posługują się paleontolodzy – do książki dołączony jest zestaw 21 zakopanych w piasku kości i narzędzie do kopania (*Wykop kości, zbuduj szkielet triceratopsa i rozwiąż zagadkę*). Coraz więcej jest książeczek z dołączonymi okularami 3D („Załóż okulary 3D! Spójrz inaczej na świat! Obejrzyj trójwymiarowe obrazki”). Na zakończenie, trzeba wspomnieć o serii *Zostań bohaterem bajki*. I tak *Czerwony kapturek* to książka – zabawka umieszczona w pudełku w kształcie koszyczka, w którym oprócz książki znajdziemy maski babci i wilka

oraz czerwoną pelerynkę. Dzięki temu dzieci mogą wcielać się w postaci z danej bajki lub inscenizować wymyślone przez siebie historie rozwijając inwencję twórczą. Na podobnym pomysśle oparta jest książeczka *Czerwony kapturek. Teatr lalek* z pacynkami przedstawiającymi głównych bohaterów. Książka ta jest równocześnie bajką, scenariuszem, sceną i kukielkami dla teatryku do odegrania przez dzieci.

Dużą, odrębną grupę w Kolekcji stanowią komiksy – zarówno polskie, jak i zagraniczne. Jeden z najstarszych to *120 przygód Koziołka Matołka* Kornela Makuszyńskiego z rysunkami Mariana Walentynowicza z 1934 roku (nie jest to jeszcze typowy komiks, a jedynie historyjka obrazkowa z wierszowanym tekstem pod rysunkami), czy *Wanda leży w naszej ziemi* (tych samych autorów). Późniejsze to m.in.: *Niezwykłe przygody Michasia Pogody* z lat 50-tych, *Tytus, Romek i A'Tomek* Henryka Chmielewskiego (pierwszy autentyczny komiks dla dzieci wychodzący nieprzerwanie od 1957 roku), *Kajko i kokosz* Janusza Christy oraz *Antresolka profesorka Nerwosolka* Tadeusza Baranowskiego. Dla młodszych dzieci przeznaczony jest cykl *Przygód Kwapiżona* Bohdana Butenki. W naszych zbiorach znajdują się oczywiście także najbardziej rozpoznawalne komiksy amerykańskie: *Superman*, bohater o nadludzkich cechach, *Batman* – niezwykły człowiek-nietoperz, *Spiderman* – człowiek-pająk, *Fistaszki* (głównymi bohaterami tego komiksu są pies o imieniu Snoopy i jego właściciel Charlie Brown) czy słynna seria *MegaGiga* opisująca przygody bohaterów bajek Disney'a. Komiksy francuskie to przede wszystkim seria o *Asteriksie* stworzona przez scenarzystę i pisarza René Goscinny'ego (jeden z najbardziej popularnych komiksów na świecie) oraz *Lucky Luke* (scenariusz tego samego autora). Ważną pozycją jest legendarny *Thor-gal*, belgijski komiks z gatunku fantasy, którego twórcami są: polski rysownik Grzegorz Rosiński oraz belgijski scenarzysta, Jean Van Hamme. Komiks wciąż ewoluuje, rozwijając się nie tylko pod kątem artystycznym, ale i literackim. Twórcy w poszukiwaniu inspiracji sięgają po literaturę piękną, czego przykładem mogą być: *W pustyni i w puszczy*: komiks filmowy oparty na motywach powieści Henryka Sienkiewicza czy *Mały książę* na podstawie książki Antoine'a de Saint-Exupéry'ego. Coraz częściej komiksy służą też celom edukacyjnym, np.: historia Francji i Biblia w obrazkach (*Histoire de France en bandes dessinées, Découvrir la Bible*) francuskiego Wydawnictwa Larousse, *Z Wadowic do Rzymu: dzieje życia Karola Wojtyły - Jana Pawła II* (pierwsza

na świecie rysunkowa biografia papieża), *Solidarność - 25 lat: nadzieja zwykłych ludzi* ze wstępem Lecha Wałęsy czy wreszcie *Marzi* (zdrobienie imienia Marzena) – francuska seria komiksowa autorstwa Marzeny Sowy i Sylvaina Savonia (autobiograficzna opowieść Sowy o jej polskim dzieciństwie w Stalowej Woli w latach 80-tych XX wieku, w okresie socjalizmu i ruchów opozycyjnych wobec PRL-owskiej władzy). Specjalnie na Igrzyska Olimpijskie w 2008 roku została przygotowana seria *Słynni polscy olimpijczycy*, która przybliży sylwetki polskich sportowców i trenerów, m.in. Adama Małysza, Jacka Wszoły, Kazimierza Górskiego czy Władysława Kozakiewicza. Warto też wspomnieć o najbardziej egzotycznych komisach w naszych zbiorach. Należą do nich niewątpliwie: XX-wieczny kolorowy komiks w języku chińskim z czasów antyamerykańskiej propagandy oraz czarno-białe, oryginalne japońskie mangi.

Przyglądając się zbiorom Muzeum Książki Dziecięcej gromadzonym na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci, można dostrzec niezwykle rozkwit książki przeznaczonej dla odbiorców bardzo małych, już od najwcześniejszych miesięcy życia. Przybiera ona coraz bardziej różnorodne formy edytorskie i literackie, zadziwia pomysłowością szaty graficznej i licznych dodatków. Zdecydowanie różni się od najwcześniejszych publikacji dla najmłodszych – skromnych, pozbawionych ilustracji ubogich książeczek o wyrażnie dydaktycznym i moralizatorskim charakterze, które stanowiły kiedyś codzienność małego czytelnika. Dzięki specyficznej, otwartej strukturze naszej Kolekcji, w której obok unikatowych najstarszych wydawnictw znajdują się pozycje najnowsze, o zróżnicowanych formach i kształtach, stanowi ona doskonały materiał badawczy pozwalający na prześledzenie całego procesu ewolucji książki dziecięcej – od XVIII po XXI wiek.

Elżbieta Domagalska

Bibliografia:
Kapela D. (1999), Muzeum Książki Dziecięcej w Łodzi, „Guliwer” nr 5, s. 32

Kolekcja Muzeum Książki Dziecięcej: dydaktyka i promocja

Kolekcja Muzeum Książki Dziecięcej wchodząca w skład Działu Zbiorów Specjalnych Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi jest istotnym elementem działań dydaktycznych i promocyjnych skierowanych bezpośrednio do dzieci i młodzieży. Na podstawie jej bogatych zbiorów od lat przeprowadzane są lekcje biblioteczne oraz prezentacje wakacyjne dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i liceów ogólnokształcących, połączone z prezentacją omawianych eksponatów. Na przestrzeni lat Biblioteka dostosowywała ofertę zajęć do zmieniających się możliwości, umiejętności i zainteresowań czytelnich dzieci i młodzieży. Lekcje i prezentacje składają się na spójny pod względem formy i treści cykl, zawierający możliwie kompletną i wszechstronną porcję wiedzy.

Największym powodzeniem cieszą się lekcje poświęcone historii książki (*Od zwoju do kodeksu*), dawnej i nowej książce dziecięcej (*Książka dziecięca dawniej i dziś*), historii komiksu (*Świat w obrazkach*) oraz rodzajom zbiorów specjalnych. Dzięki stałej akcji promocyjnej w ostatnich latach znacznie poszerzył się zasięg działalności dydaktycznej: w zajęciach bierze udział coraz więcej szkół i instytucji kulturalnych spoza Łodzi (przyjeżdżają do nas dzieci z 25 miejscowości województwa łódzkiego, gościliśmy też grupę 18 uczniów z polskich szkół na Litwie). Specjalne zajęcia prowadzone są dla studentów Uniwersytetu Łódzkiego, dla kierunków Informacja Naukowa i Bibliotekoznawstwo, Filologia polska i Historia sztuki oraz dla Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli.

Nasza współpraca nie ogranicza się tylko do

szkół. Udało nam się również nawiązać kontakty z instytucjami kulturalnymi, fundacjami i organizacjami pozarządowymi, takimi jak m.in.: Łódzki Dom Kultury, Miejski Ośrodek Kultury oraz Młodzieżowy Dom Kultury w Tomaszowie Mazowieckim, Młodzieżowy Dom Kultury w Wieluniu, Centrum Zajęć Pozaszkolnych, Fundacja „Dziewczynka z zapalkami”, ZHP Chorzów Łódzka Hufiec Łódź- Widzew, Salezjański Ośrodek Młodzieżowy Don Bosco w Lutomiersku. Naszymi gośćmi byli również: Caritas Archidiecezji Łódzkiej, Przedszkole Publiczne Sióstr Służebniczek NMP, Domy Dziecka, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy, Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy dla Dzieci Słabo Widzących i Niewidomych im. Majora Hieronima Baranowskiego oraz Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich.

Zajęcia dydaktyczne prowadzone są przez cały rok. Organizujemy imprezy okolicznościowe (*Dzień Dziecka w Bibliotece - w świecie wierszy Juliana Tuwima*) oraz zajęcia w ramach akcji *Wakacje z książką*. W związku z popularnością jaką nieustannie cieszą się wśród dzieci dinozaury, w tym roku spotkania te nosiły tytuł *Biblioteczny Park Jurajski*. W lipcu i w sierpniu 2014 roku z naszej oferty skorzystało prawie 250 dzieci.

Z prowadzonej przez Dział statystyki odwiedzin i wypożyczeń wynika, że w ciągu ostatnich 15 lat (od 1999 do 2013 roku) przeprowadziliśmy 628 lekcji i prezentacji, w których uczestniczyło 13.400 uczniów i studentów. W czasie ich trwania zaprezentowano łącznie ponad 67 tysięcy obiektów (dokładnie - 67.212).

Z naszą ofertą wychodzimy także poza mury Biblioteki – organizujemy prezentacje z okazji Dnia dziecka (np. w Centrum Leczenia Chorób Płuc i Rehabilitacji), bierzemy udział w akcji *Cała Polska czyta dzieciom* oraz w programie aktywizacji czytelnictwa *Łódzkie Czyta*. O popularności, jaką cieszą się nasze zajęcia niech świadczy fakt, że udział w nich jest nagrodą w konkursach (w pierwszej edycji ogólnołodzkiego konkursu plastycznego *Europa pełna baśni* oraz w konkursie zorganizowanym przez katedrę Bibliotekoznawstwa UŁ z okazji Międzynarodowego Dnia Książki i Praw Autorskich).

Inną formą korzystania z potencjału Muzeum Książki Dziecięcej są wypożyczenia dla instytucji kulturalno-oświatowych, głównie w celach wystawienniczych. Współpracujemy przede wszystkim z bibliotekami: MBP w Opolu – wystawa *Książki Jana Brzechwy*, MBP Łódź-Widzew – wystawa *Polonia i Polacy w świecie. Polska kultura za granicą*, MBP w Opolu – wystawa *Magiczny świat baśni i bajki*, MBP Łódź-Górna Filia nr 15 – wystawa *Formy współczesnej książki dla dzieci*, MBP Łódź-Polesie Filia nr 7 – wystawa *Bohaterowie powieści Kornela Makuszyńskiego w książce, filmie i teatrze*, MBP Łódź-Polesie Filia nr 3 – wystawa z okazji II edycji *Tygodnia Bibliotek*, Filia nr 4 MBP Łódź-Widzew – wystawa *Świat poznaje polskich literatów*.

Drugą grupą użytkowników są muzea: Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej (wystawy: *Awantura o... czyli różnorodne spotkania z bohaterami książek Kornela Makuszyńskiego, Pinokio i inne „ożywione” lalki, Czar Święt Bożego Narodzenia w literaturze dziecięcej, Fantastyka w książkach dla dzieci i młodzieży*, *Juliusz Verne – kultowy pisarz naszych pradziadków*) oraz Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (wystawa poświęcona edycjom *Złotej Różdżki Heinricha Hoffmana*).

Z naszych zbiorów korzystają też teatry (Teatr Lalek Arlekin – wystawa towarzysząca premierze spektaklu *Złota Różdżka* na podstawie książki Heinricha Hoffmanna, Teatr Lalki i Aktora *Pinokio*), szkoły (Zespół Szkół Specjalnych nr 2 – wystawa *Literatura Duńska – baśnie H.Ch. Andersena* towarzysząca Dniom Danii), Szkoła Podstawowa nr 173 – wystawa *Poczytaj mi mamo, poczytaj mi babciu*, a ostatnio także Galeria Łódzka (wystawa *Niezwykły Jules Verne*).

Zbiory Muzeum służą też mniej oczywistym celom. Wytwórnia Filmów Fabularnych w Łodzi wypożyczyła część eksponatów w związku z produkcją filmów *Podróże Pana Kleksa* i *W pustyni i w puszczy*, Wydawnictwo Edukacyjne RES POLONA Sp. z o.o. – do opracowania i wydania wypisów z literatury pięknej dla klasy drugiej szkoły podstawowej do podręcznika pt. *Ja, ty i świat*, Wydawnictwo Akapit Press – do wstępnych prac wydawniczych zmierzających do przygotowania wznowień trzech powieści Edmunda Niziurskiego, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczy-

cieli – jako pomoc dydaktyczną na zajęciach poświęconych rozwojowi ilustracji książkowej, dr Danuta Mucha, adiunkt w Instytucie Filologii Polskiej Filii Akademii Świętokrzyskiej w Piotrkowie Trybunalskim – dla celów badawczych do przygotowywanej publikacji naukowej *Zapomniane lektury dla dzieci i młodzieży*, a prof. Krystyna Ratajska podczas pracy nad książką *Julek: podróże do krainy wyobraźni Juliana Tuwima*.

Ważną częścią pracy z księgozbiorem Muzeum są też kwerendy przeprowadzane na określone potrzeby użytkowników – przekrojowe (*Najpopularniejsze polskie książki dla dzieci i młodzieży na przestrzeni XX wieku: od lat 20-tych do 90-tych* – zestawienie obejmowało autorów i najpopularniejsze tytuły w poszczególnych dziesięcioleciach – dla programu TVP Kawa czy herbata) i wymagające dokładnej melioracji posiadanych zasobów (*Najciekawiej ilustrowane polskie książki dziecięce XX wieku*).

W ramach działalności popularyzatorskiej, w oparciu o bogate zbiory Kolekcji, przygotowywane są wystawy prezentowane w holu Biblioteki, m.in.:

1. Maria Konopnicka . *Życie i dzieło. 160 rocznica urodzin Poetki* (kwiecień 2002).
 2. *Od kodeksu do zabawki. Z księgozbioru Muzeum Książki Dziecięcej*. Wystawa towarzysząca wojewódzkiej sesji popularnonaukowej pt. *Czytelnictwo dziecięce w 85-lecie SBP, 85-lecie WiMBP i 80-lecie bibliotek publicznych dla dzieci* (grudzień 2002).
 3. *40 lat Muzeum Książki Dziecięcej w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi* (2004).
 4. *Baśnie jego życia...200 rocznica urodzin Hansa Christiana Andersena* (2005).
 5. *Guliwer. Jubileusz 15-lecia czasopisma o książce dla dziecka* (2006).
- Wystawa towarzysząca spotkaniu jubileuszowemu z okazji 15-lecia *Czasopisma o książce dla dziecka GULIWER* (październik 2006).
6. *Świat w obrazkach. Komiks polski i światowy w zbiorach Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka J. Piłsudskiego* (2010).

Cały czas staramy się poszukiwać nowych form działalności wychodzących naprzeciw oczekiwaniom dzieci i młodzieży. Z okazji przypadającej w tym roku pięćdziesiątej rocznicy Kolekcji Muzeum Książki Dziecięcej Biblioteka zorganizowała trzy konkursy plastyczne:

- *Mój ulubiony bajkowy bohater*
- *Mój superbohater książkowy*
- *Zatrzymane w kadrze – mój ulubiony bohater literacki*

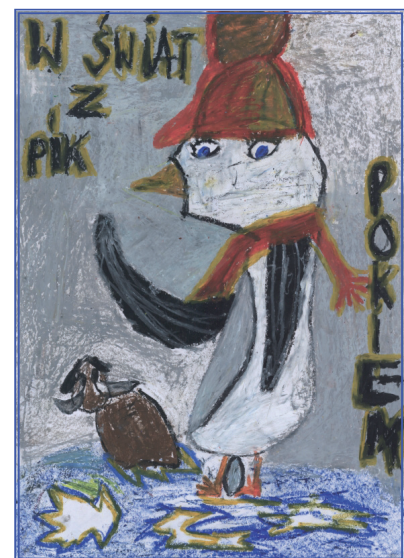
Spotkały się one z olbrzymim zainteresowaniem – otrzymaliśmy łącznie 1150 prac, które pozwoliły nam poznać aktualne zainteresowania czytelników dzieci i młodzieży, zorientować się, jakie lektury i ich bohaterowie wzbudzają najwięcej emocji, które z dawnych lektur nadal cieszą się zainteresowaniem oraz jak kształtują się nowe trendy literackie w różnych grupach wiekowych.

Krasnoludek Nieśmiatek - I miejsce dla Róży Buss w konkursie „Mój ulubiony bajkowy bohater”, kategoria wiekowa do lat 4.

Kot w butach - I miejsce dla Franciszka Maja w konkursie „Mój ulubiony bajkowy bohater”, kategoria wiekowa 5-6 lat.

Pingwin Pik-Pok - I miejsce dla Oliwii Olbrych w konkursie „Mój Superbohater książkowy”, kategoria wiekowa: klasy I-III SP.

Tomek Wilkowski - I miejsce dla Joanny Synajewskiej w konkursie „Mój Superbohater książkowy”, kategoria wiekowa: klasy IV-VI SP.

Irial – wyjście z krainy mroku - I miejsce dla Weroniki Rudzkiej w konkursie „Zatrzymane w kadrze mój ulubiony bohater literacki”.

Mamy nadzieję, że dzięki zróżnicowanej ofercie skierowanej do młodych czytelników uda nam się zburzyć funkcjonujący w tej grupie wiekowej stereotyp biblioteki jako miejsca staroświeckiego i nudnego. Liczymy na to, że nasza Biblioteka będzie, pomimo olbrzymiej konkurencji, postrzegana nie tylko jako źródło potrzebnej wiedzy, ale i rozrywki.

Korzystając z okazji, w imieniu Działu Zbiorów Specjalnych zapraszam na jubileuszową wystawę "Książeczki dla grzecznych i niegrzecznych dzieci. 50-lecie Kolekcji Muzeum Książki Dziecięcej", prezentowaną w holu Biblioteki w dniach od 18 listopada do 5 grudnia 2014 roku.

Elżbieta Domagalska

